

Vlaanderen
is materiaalbewust

Piloottraject Digitaal Statiegeld

Hoorzitting Commissie Leefmilieu
13.12.2023

SAMEN MAKEN WE
MORGEN MOOIER

OVAM

[Klik hier om uw naam in te voeren](#)

Inhoud

- ▶ **Conceptnota statiegeld**
- ▶ **Organisatorisch**
 - stuurgroep en klankbordgroep
- ▶ **Evaluatiecriteria**
 - pilootprojecten
 - opschaling
- ▶ **Conclusie en aanbeveling**

Conceptnota Statiegeld

► Krachtlijnen:

- Statiegeld vanaf 2025 voor blik en PET (alle inhouden)
- Geen verplichte terugname bij eindverkopers
- In overleg met Waals en Brussels Gewest
- Wettelijk kader via ISA Verpakkingen
- Welke vorm: digitale of andere optie?
 - Digitale variant wordt naar voor geschoven (innovatief karakter, goede werking blauwe zak)
 - Digitale variant geen reden voor vertraging
 - In 2023 op het terrein aantonen dat het kan voldoen aan de gestelde voorwaarden
 - Indien onoplosbare problemen dan alsnog ander systeem
 - Beslissing eind dit jaar

Pilootprojecten

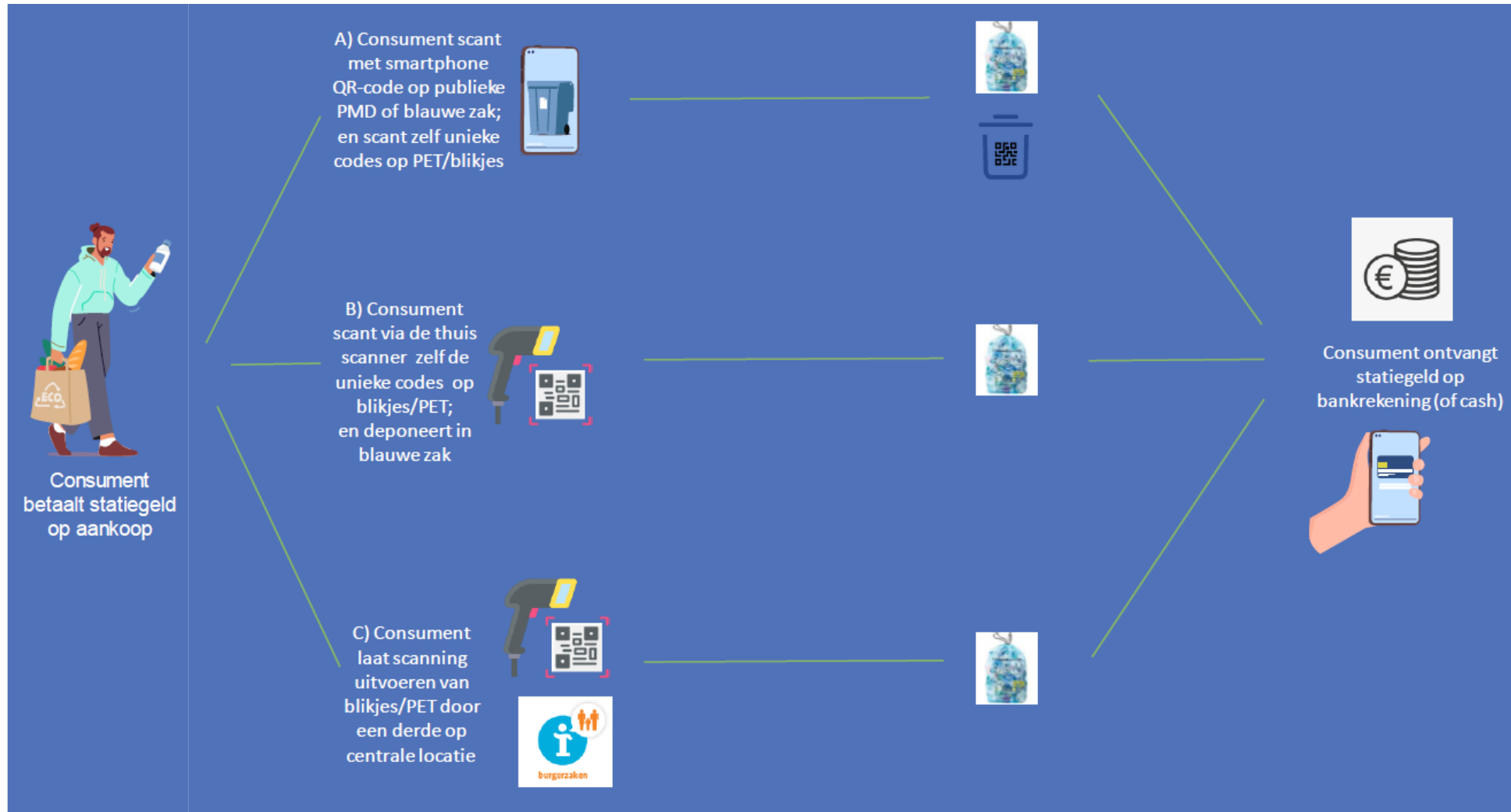
► Gesloten omgeving:

- Corda Campus in Hasselt (250 werknemers/1.000 bezoekers) - 23 mei 2023 tot 30 juni 2023
- KBC hoofdkwartier Leuven (1.800 werknemers) - 30 mei 2023 tot 23 juni 2023
- Focus: technische haalbaarheid van kerncomponenten van gedigitaliseerd statiegeld

► (Half)open omgeving

- Bobbejaanland gedurende 3 weekends in september 2023
- Center Parcs De Haan van 15 september tot 16 oktober 2023 en
- Wenduine (deelgemeente De Haan) in de Kerkstraat en de dijk van 15 september 2023 tot 15 november 2023 (met verkoop van gecodeerde producten tot 16 oktober)
- Focus: volledige flow en impact op zwerfvuil

Pilootprojecten

Organisatorisch

► Stuurgroep:

- Kabinet Omgeving
- OVAM
- IVC
- Fost Plus
- Fevia
- Comeos
- VVSG/Interafval

► Klankbordgroep

- Stuurgroep
- Waals gewest
- Brussels hoofdstedelijk gewest
- Febed
- BBL
- Recycling Netwerk
- Testaankoop
- VOKA
- Horeca Vlaanderen
- Unizo
- ATD vierde wereld/ Netwerk Tegen Armoede

Piloottraject digitaal statiegeld

► 5 evaluatiecriteria afgeleid uit conceptnota

- Operationele toepasbaarheid
- Toegankelijkheid
- Doeltreffendheid
- Fraudegevoeligheid
- Conformiteit met de privacyregels

► Extra:

- Betaalbaarheid
- Juridische aspecten

Operationele toepasbaarheid (pilootprojecten)

► Robuustheid van het systeem

- software: gebruikte technologieplatformen bleven 100% en 24/7 operationeel
- unieke productcodes:
 - (half)open piloten: combinatie van bestickerde en pre-printed productcodes
 - beperkt aantal problemen: loskomen van stickers, leesfouten (veelal door verouderde GSM)
- thuisscanner: positieve indicaties
- publieke vuilnisbakken:
 - leesbaarheid in beboste zones
 - te verankeren; bij verplaatsen werkt geo-locking niet meer

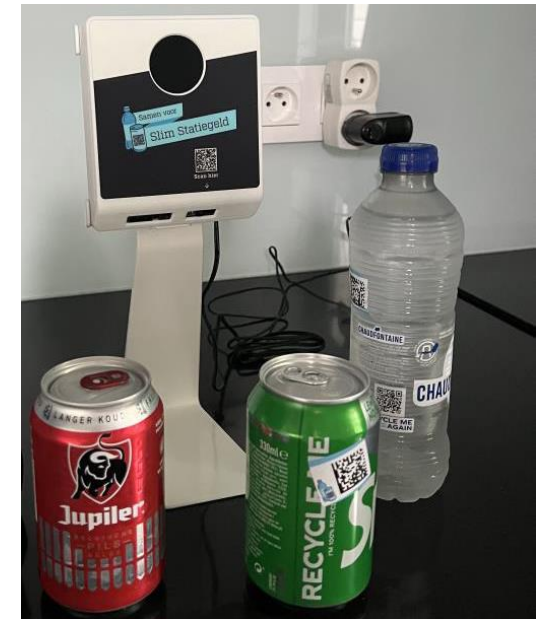
► Veiligheid van het systeem

- geen IT-security en/of cyber risk incidenten gerapporteerd

Operationele toepasbaarheid (opschaling)

- **Architectuur lijkt schaalbare en solide keuze**
- **Unieke productcodes:**
 - pre-printen op grote schaal: reacties van BCB, AB Inbev en Coca Cola
 - aandacht voor leesbaarheid
- **Implementatieplan voor eventuele inzet van publieke vuilnisbakken moet in samenspraak met steden, gemeenten en intercommunales nog worden uitgewerkt**
 - Fost Plus schat uitrol op termijn van 3 jaar (135.000 vuilnisbakken)
- **Thuisscanner:**
 - modaliteiten voor distributie nog te bepalen
- **Veiligheid: technische en organisatorische maatregelen**
cf. informatieclassificatieraamwerk VO

Toegankelijkheid (pilootprojecten)

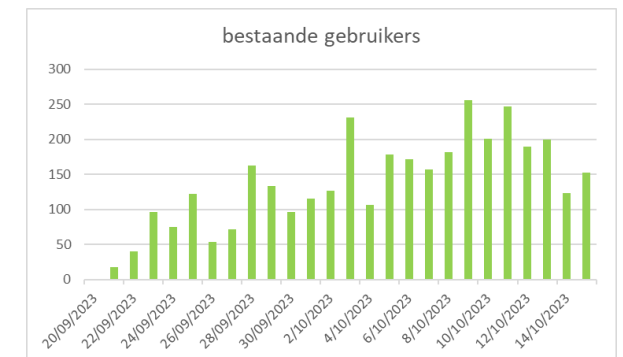
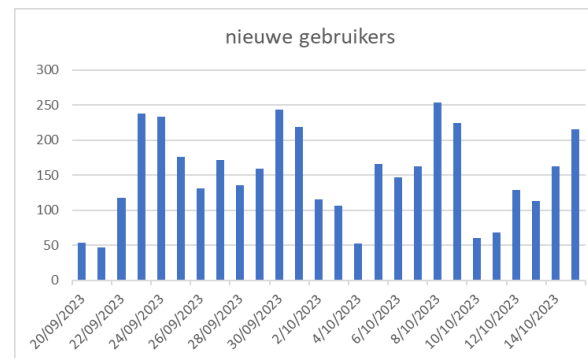
► Specifieke doelgroepen: aandachtspunten

- zones beperkte internetdekking
- inwoners zonder smartphone of met beperkte digitale bekwaamheid, zonder bankrekening
- 2 focusgroepen: kinderen/jongeren; mensen met beperking

	Smartphone	GSM
Man	81	28
Vrouw	82	27
18-34 jaar	93	22
35-49 jaar	91	23
50-64 jaar	85	26
65 jaar en ouder	56	39
Woont alleen	69	28
Woont met partner zonder kinderen	76	30
Woont met partner en kind(eren)	92	25
Woont niet met partner wel met kind(eren)	91	20
Woont bij ouders	96	33
Laaggeschoold	61	34
Middengeschoold	86	26
Hooggeschoold	92	24

► Scan-ratio (als maat voor participatiegraad)

- wisselend doorheen pilootprojecten
- hoogst: KBC (enkele weken in gesloten omgeving)
- laagst: Wenduine (open omgeving)
- Wenduine/CP: stijgende trendlijn in herhaald gebruik

Toegankelijkheid (pilootprojecten)

► Hoe heeft u uw deelname ervaren?

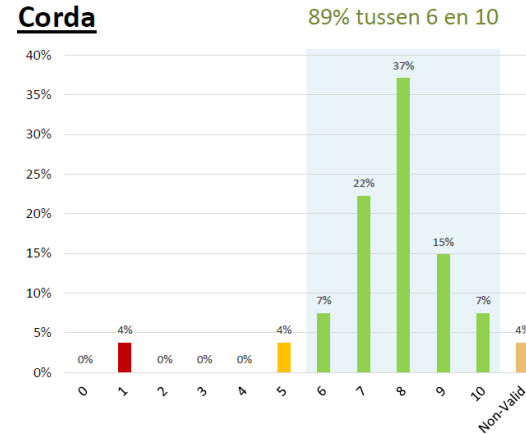
- In alle pilootprojecten is meerderheid van gebruikers positief
- Uit pilootproject Bobbejaanland
 - hoogste tevredenheid: < 25 j
 - laagste tevredenheid: 65 plussers
- Daarnaast ook groep die (bewust) niet deelneemt (KBC en Wenduine)

Redenen:

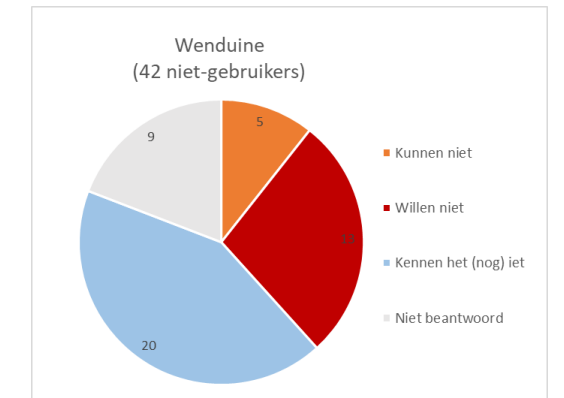
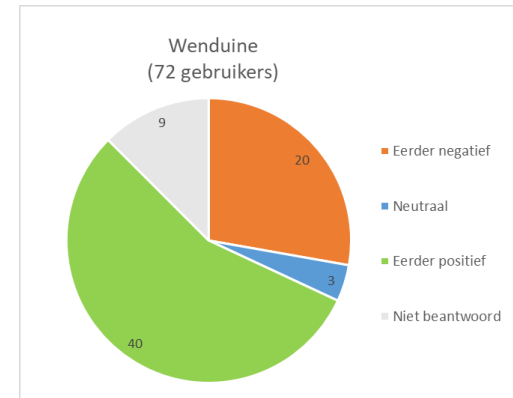
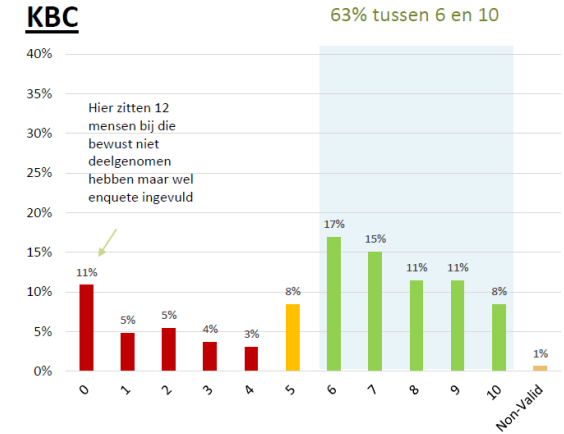
- *geen smartphone*
- *technische problemen*
- *privacy*
- *te ingewikkeld*
- *geen nut*

Leeftijdsgroep	
<25 j	6,6
25-35 j.	6,3
35-50j.	6
50-65 j.	6,5
65j. >	5,3
Leeftijd onbekend	6,8
TOTAAL	6,3

Corda

KBC

► Als er een statiegeldsysteem wordt ingevoerd, bereidheid om digitaal systeem te gebruiken in dagelijks leven?

- Soortgelijk beeld

Toegankelijkheid (opschaling)

- ▶ Er is een zeker draagvlak voor digitaal statiegeld
- ▶ Maar geen volledig inclusief systeem
 - voorstel van aanvullende, alternatieve inzamelpunten verder te verkennen bij opschaling
 - anoniem en terugbetaling in cash of via voucher
- ▶ Scan-ratio's zijn wisselend
 - rol voor thuisscanner?
 - bij eventuele uitrol: nood aan communicatie, begeleiding, helpdesk ...

Doeltreffendheid (pilootprojecten)

- ▶ **Geen duidelijke conclusie inzake impact op zwerfvuil door beperkte schaal en korte looptijd pilootprojecten**
- ▶ **Bobbejaanland**
 - Metingen tonen een daling in absoluut aantal items in het zwerfvuil
 - De gecorrigeerd metingen (bezoekersaantallen en verkoopcijfers) zijn niet éénduidig
 - Verhouding (items met code in zwerfvuil t.o.v. totaal aantal items in zwerfvuil) blijft stabiel
 - Conclusie:
 - Effect van statiegeldsysteem op zwerfvuil niet duidelijk
 - Impact is gevolg van integrale aanpak (statiegeld, intensieve communicatie en begeleiding)

Doeltreffendheid (pilootprojecten)

► Center Parcs

- Aandeel in het zwerfvuil van de items met code dalen tegen eind van het project
- Daling toewijzen aan de impact van het statiegeldsysteem moeilijk door
 - Afwezigheid verkoopgegevens
 - Geen gegevens over intern versus geïmporteerd zwerfvuil

► Wenduine

- Geen conclusies over impact op het zwerfvuil
- Geen zwerfvuil op de onderzochte loopstroken (zowel voor als tijdens pilootproject)

Doeltreffendheid (opschaling)

- ▶ **Geen conclusies inzake effectiviteit digitaal statiegeld t.o.v. een fysiek statiegeldsysteem**
- ▶ **Bij uitrol van digitaal systeem (met aanvullende terugname) aandacht voor:**
 - Intensieve ondersteuning door gerichte communicatie en direct begeleiding (idem klassiek systeem)
- ▶ **Implementatieplan voor eventuele inzet van publieke vuilnisbakken moet in samenspraak met steden, gemeenten en intercommunales nog worden uitgewerkt**
 - Fost Plus schat uitrol op termijn van 3 jaar (135.000 vuilnisbakken)

Fraudegevoeligheid (pilootprojecten)

▶ Basisscenario unieke code + "proof of proximity"

- sluitend voor het risico op "dubbele terugbetaling"
- niet-sluitend voor het risico op vroegtijdig ontwaarden / incorrect wegwerpen van de verpakking, cf. aantal ontwaarde verpakkingen in het zwerfvuil:
 - ▶ in absolute aantallen gaat het om een beperkt aantal stuks (2 - 9 stuks)
 - ▶ ten opzichte van totaal gecodeerde items in het zwerfvuil: 7,5 – 28%
 - ▶ in verhouding tot het aantal verkochte gecodeerde verpakkingen: 0,2 – 0,5%

▶ Andere risico's: scannen zonder drank aan te kopen, fotograferen van codes

▶ Geen misbruik (of pogingen daartoe) vastgesteld ten aanzien van het systeem

Fraudegevoeligheid (opschaling)

- ▶ **Verder uitbouwen preventiemechanisme tegen mogelijke fraude**
o.m. scenario "proof of proximity" opschalen naar "proof of disposal"
 - tegengaan van vroegtijdige inning van het statiegeld
 - meenemen bij uitbouw van de inzamelinfrastructuur (sensor in vuilbakken)
 - afweging kosten - baten
- ▶ **Aandachtspunt: thuis ontwaarden en dan buitenshuis consumeren**
- ▶ **Dataveiligheid (cf. operationaliteit): technische en organisatorische maatregelen**
cf. informatieclassificatieraamwerk VO

Conformiteit met privacy (pilootprojecten)

- ▶ **Geen inbreuken vastgesteld en geen klachten ontvangen**
 - gegevens vernietigd na 30 dagen
- ▶ **Aandachtspunt noodzaak geolocalisatie:**
 - De locatiebepaling van ongeveer 1 op 4 van de deelnemende gebruikers was (al dan niet bewust) gedesactiveerd
- ▶ **3 op 38 van de respondenten (niet gebruikers) in de survey Wenduine/Center Parcs willen het systeem niet gebruiken omwille van de privacy-gevoeligheid**

Conformiteit met privacy (opschaling)

- ▶ **Een DPIA (Data Protection Impact assessment) of GEB (gegevensbeschermings-effectbeoordeling) moet gebeuren. Elementen hierin:**
 1. systematische beschrijving van de beoogde verwerkingen en de verwerkingsdoeleinden;
 2. beoordeling van noodzaak en evenredigheid van de verwerkingen mbt de doeleinden;
 3. beoordeling van de risico's voor de rechten en vrijheden van betrokkenen; en
 4. De beoogde maatregelen om de risico's aan te pakken, waaronder waarborgen, veiligheidsmaatregelen en mechanismen om de bescherming van persoonsgegevens te garanderen en om aan te tonen dat aan deze verordening is voldaan, met inachtneming van de rechten en gerechtvaardigde belangen van de betrokkenen en andere personen in kwestie

- ▶ **GEB voorleggen voor advies aan de toezichthoudende autoriteit (VTC of GBA). Positief advies is een voorwaarde voor operationele toepassing.**

Betaalbaarheid

- ▶ **Het financieel model gekoppeld aan de volledige uitrol van digitaal statiegeld, is afhankelijk van een aantal componenten die op het moment van de proefprojecten nog niet volledig zijn gekend, o.m.:**
 - het opzetten van het (IT) systeem
 - printkost van een unieke code op de verpakking
 - de aanschaf en installatie van de infrastructuur in de publieke ruimte (publieke blauwe vuilnisbakken), de lediging hiervan alsook de sortering van de PMD-fractie.
 - aankoop, verdeling en opvolging van thuisscanners
 - aankoop en verdeling van QR-codes voor de vuilbakken op privé-terrein
 - onderhoudskosten op elk van de elementen
 - communicatie, begeleiding en helpdesk
 - ...

Betaalbaarheid

- **De ingeschatte bruto kost van het digitale systeem:**

- tussen 0,015 en 0,035 EUR per unit (exclusief overhead, marketing en communicatie).
- voor 4,3 miljard verpakkingen betekent dit een minimumkost van 65 à 151 miljoen euro.
- daarbovenop komt nog de printkost. Eerste inschatting: gemiddeld 0,01 EUR per unit (of 43 miljoen euro voor totaal van 4,3 miljard verpakkingen)

- **Inkomsten van niet-terugbetaalde statiegelden:**

- Indicatief: elke percent niet-geïnd statiegeld levert 8,6 miljoen euro op
- Deze eventuele opbrengst aanwenden voor de verdere uitbouw, verbetering, onderhoud ...
- Het wettelijk kader dient dit te verzekeren en verder te detailleren.

Juridische aspecten

► OVOP bij opschaling

- Fost Plus is niet aanbestedingsplichtig
- Aanbestedingsplicht zit op het niveau van de organisatie (niet op projectniveau)
- Wel kan er maximaal in de geest van de wetgeving overheidsopdrachten gewerkt worden

► Verpakkingsverordening PPWR

- voorlopige tekst
- legt een verplicht statiegeldsysteem op per 1 januari 2029, al zijn er strikte vrijstellingen mogelijk

○ Vrij verkeer van goederen

- advies gevraagd; geen problemen verwacht gezien actieve statiegeldsystemen in andere landen
- systeem moet proportioneel zijn aan de relevante rechtvaardigingsgrond “bescherming van milieu”

Conclusies

- ▶ De pilootprojecten geven aan dat het niet evident is om alle deelcomponenten van het geteste digitale statiegeldsysteem reeds in 2025 te implementeren.
- ▶ Een aantal elementen zoals bv. de uitrol van ontdubbelde vuilnisbakken in heel België, lijken op die termijn niet haalbaar.
- ▶ Dit impliceert dat een digitaal statiegeldsysteem, geflankeerd door een voldoende aantal bijkomende inzamelpunten, en andere scenario's van terugname moeten overwogen worden.
- ▶ Zo kan men voor de inzameling buiten de thuissituatie ook kiezen voor bijkomende andere inzamelpunten (al dan niet vrijwillig) die ook breed toegankelijk zijn, en niet via het openbaar domein verlopen.
- ▶ Er moet ook voldoende tijd gegeven worden aan de producenten om hun lijnen en logistiek aan te passen. De belangrijke investeringen in aanpassing van de productielijnen kan idealiter pas gebeuren nadat het wettelijke kader is vastgelegd, maar het is aangewezen deze alvast op te starten op basis van de nieuwe erkenning Fost plus.

Aanbevelingen

Op basis van de evaluatie van het uitgevoerde proeftraject zijn geen onoplosbare problemen vastgesteld om verder te gaan met de invoering van een digitaal statiegeldsysteem. De stuurgroep wil daarbij het volgende aanbevelen:

- ▶ **Op korte termijn (4 – 6 maand) moet een implementatieplan worden opgesteld waarin samen met de relevante actoren een visie wordt ontwikkeld over:**
 - de wenselijkheid van de eventuele inzet van straatvuilnisbakken en de eventuele bijhorende timing en implementatie ervan;
 - de nodige minimale dichtheid van de bijkomende breed toegankelijke inzamelpunten, waar de burger op makkelijke wijze zonder het vrijgeven van persoonsgegevens het statiegeld (cash of via een voucher) kan terugkrijgen;
 - de keuze van de optimale locaties (publiek of privé, koppeling aan typedoelplaatsen op vlak van zwerfvuil,...);
 - de modaliteiten voor de verdeling van de thuisscanners.

Aanbevelingen

- ▶ **Uitgaande van een start van het statiegeldsysteem in 2025, moet de grootschalige uitrol van de verschillende deelcomponenten van het onderzochte digitale statiegeldsysteem verder beoordeeld worden op vlak van haalbaarheid, effectiviteit en snelheid van implementatie.**
- ▶ **Gezien bij de verwerking gebruik zal gemaakt worden van een nieuwe technologie en wanneer gelet op de aard, de omvang, de context en de doeleinden de verwerking waarschijnlijk een hoog risico inhoudt voor de rechten en de vrijheden van natuurlijke personen, moet:**
 - op korte termijn een GEB (gegevensbeschermingseffectbeoordeling) worden opgemaakt.
 - dit GEB voor advies worden voorgelegd aan de toezichthoudende autoriteit (VTC of GBA). Positief advies is een voorwaarde voor operationele toepassing van het systeem.

Aanbevelingen

- ▶ **Inzake dataveiligheid moet worden voldaan aan het informatieclassificatieraamwerk van de Vlaamse overheid. Dit kan worden gegarandeerd door:**
 - het opnemen in de RFP dat de bouwers/leveranciers van het uiteindelijke systeem moeten voldoen aan de minimale maatregelen die verbonden zijn aan de klassebepaling van het door de Vlaamse Overheid gebruikte raamwerk.
 - het uitvoeren van een periodieke audit (jaarlijks of sneller bij grote systeemwijzigingen).
- ▶ **Bij een grootschalige uitrol van het systeem moet verder ingezet worden op fraudebestrijding, o.m. door het basisscenario “proof of proximity” op te schalen naar “proof of disposal”.**

Aanbevelingen

- ▶ Een wettelijk kader moet worden opgesteld dat o.a. de minimumeisen van het systeem vastlegt, de taken van het beheersorganisme definieert en aangeeft hoe de besteding van de “opbrengsten” dient te gebeuren en de controle daarop. Opbrengsten moeten steeds binnen het systeem worden aangewend.
- ▶ Door de verpakkingsector moet een beheersorganisme worden opgericht dat zal instaan voor de uitrol en het beheer van het statiegeldsysteem en voldoet aan de voorwaarden van het wettelijk kader. Een belangrijke taak van het beheersorganisme is zeker het inzetten op communicatie, zowel breed algemeen als toegespitst op de ondersteuning van relevante doelgroepen.

Dank voor uw aandacht Zijn er nog vragen?

Vlaamse overheid

Openbare Vlaamse Afvalstoffenmaatschappij

Stationsstraat 110 - 2800 Mechelen

T 015 284 284

www.ovam.be

info@ovam.be

Blijft u graag op de hoogte?

Schrijf u in voor onze nieuwsbrief via nieuwsbrief@ovam.be.

SAMEN MAKEN WE
MORGEN MOOIER

OVAM

Vlaanderen
is materiaalbewust

